

Az új képzési rendszer hazai bevezetése (2009. június 15.)

Három év telt el a többciklusú képzési szerkezet bevezetésétől. 2000 márciusában az Európai Unió állami és kormányfői útjára indították a lisszaboni stratégiát, amely 2010-re az Európai Unió **tudásalapú társadalma kialakításának** szolgálatát tűzte célul. A lisszaboni folyamat egyik újdonsága volt, hogy **olyan területeken kezdeményezte közös tervek, célok kidolgozását**, megvalósítását, amelyekre hagyományosan a **tagállami szuverenitás volt** a jellemző. Ilyen terület az **oktatás és a képzés**.

Létjogosultságot nyert az a nézet, miszerint az Európai Unió fejlődésének számos olyan kérdésköre létezik, amely **összehangolt lépések, együttműködés nélkül nem valósítható meg**. A lisszaboni feladat **összehangolta a versenyképességet növelő piacépítési politikákat**, amelyek addig külön-külön belső folyamatai által fejlődtek. Ezek közé tartozott az **oktatáspolitikai is**.

2005–2008 közötti időszakra integrált **iránymutatási csomag** születik, amely 24 iránymutatást tartalmaz. Prioritásként jelenik meg – az oktatás és képzés révén – a **humán erőforrás fejlesztésébe való befektetés** (23–24. iránymutatás). A nemzeti oktatási és képzési rendszerek reformját alátámasztó **európai folyamatok és eszközök**: az **egész életen át tartó tanulás**, az **oktatás és képzés 2010 munkaprogram**, az **oktatás és képzés területén meghatározott referenciaértékek** (benchmarking).

A lisszaboni folyamat részeként az oktatási és képzési rendszerek konkrét jövőbeni céljai, oktatáspolitikai irányként:

- a minőség és eredményesség növelését,
- a hozzáférés és esélyegyenlőség javítását,
- a rendszer nyitottságának biztosítását

fogalmazzák meg, majd **2010-ig terjedő Részletes Munkaprogramot** terjesztettek elő az Európa Tanács elé. („Az Európai oktatási és képzési rendszerek céljaihoz kapcsolódó részletes program”)

E szerteágazó folyamatnak – a szűkebben vett oktatás területén – elkülönülő, egyik koordinációs mechanizmusa a bolognai folyamat. A **Bolognai Nyilatkozat** alapján 1999-től a miniszteri találkozók megerősített célok között szerepel a **ciklusokra épülő képzési rendszer bevezetése**.

31 ország adatait összegyűjtve és feldolgozva, az Eurydice („Felsőoktatás Európában 2009: előrelépések a bolognai folyamatban” című kiadványban) részletes képet nyújt az Európai Felsőoktatási Térség kialakulásának és a bolognai folyamat bevezetésének helyzetéről.

Ez alapján Európa szerte a 3 éves, 180 kredites modell lett a domináns az alapképzési szakok tekintetében, 19 ország választotta ezt a rendszert, míg 11, a 4 éves, 240 kredites formát. A mesterszakok esetében a vizsgált 31 országból 29-ben a 120 kredites, 2 éves modellt vezették be. Több országban is az orvoscépzés, az építészmérnök képzés, illetve egyes művészeti képzések osztatlan képzés formájában maradtak.

Az európai helyzetkép alapján összefoglalóan elmondható, hogy a **többciklusú képzésre való áttérés strukturális reformja** egyértelműen és széleskörűen **lezajlott**. Jelen pillanatban Európa szerte a **figyelem középpontjába a képzések tartalmi és megvalósítással kapcsolatos kérdései kerültek**. Az Európai Képesítési Keret elfogadásával előttünk álló feladat a **Nemzeti Képesítési Keretrendszer** megalkotása is, illetve ennek a hazai oktatási rendszerben történő egyeztetése is.

Az **alapképzés felfutása** Magyarországon is **lehetőséget ad az első átfogó értékelésre** a további, általánosabb jellegű kérdések, feladatok egyeztetésére.

A felsőoktatás tudományos, oktatási és kutatási tevékenységére kiterjedő autonómia érvényesült abban a szakmai munkában, amelynek eredményeként a magyar felsőoktatás áttért a többciklusú képzési rendszerre.

Túl a legutóbbi leuveni miniszteri találkozón, látható, hogy az **átállás** a többciklusú képzési rendszerre, **megtörtént** az Európai Felsőoktatási Térségben és Magyarországon is.

A megfogalmazott problémák, felvetések, a lehetséges fejlesztések **hasonló kérdéseket vetnek fel**. Ugyanakkor a **hagyományok, az intézményrendszer alakulása, a képzési tradíciók, a szakterületi sajátosságok** nálunk is **sajátos utat eredményeztek**.

A magyar felsőoktatásban a képzési szerkezet átalakításának célját és szükségességét viták övezték. Az átalakítást nagyarányú mennyiségi fejlesztés előzte meg 1990-től.

Újabb kihívást jelentett

- az egyetemi és főiskolai szakok képesítési követelményeinek kormányrendeleti szabályozását, számuk növekedését,
- az első teljekörű intézményi akkreditációt, az intézményfejlesztési tervek infrastruktúrafejlesztést megalapozó munkáit,
- az elnyert szakindításokat,
- a felsőoktatási intézményhálózat átalakítását

követően a Bolognai Nyilatkozat felsőoktatásban történő megismertetése, elfogadtatása.

A bolognai folyamat leginkább előtérben lévő célkitűzése a képzési szerkezet átalakítása. A felsőoktatásban is **sokan szinte csak ezzel az egy prioritással azonosították a változásokat**. Ez az egyik oka annak, hogy az első időben a figyelem a **szakjegyzék létrehozására**, a szakterületek képesítési követelményeiben testet öltő szakjainak a megőrzésére, átmentésére **irányult** és amely nem volt mentes az **egyetem és főiskola**, mint **intézménytípus érdekérvényesítési törekvéseitől sem**.

A berlini miniszteri találkozó után született meg az az oktatáspolitikai döntés, amely a többciklusú képzési rendszer törvénybeiktatásával a **teljes képzési rendszer átalakítását** tűzte célul.

A **törvény**, a létrejött **szakjegyzék** alapján **indult meg a képzési programok szakmai kidolgozása konzorciumokban**.

A felsőoktatásban folyó képzés **első tapasztalatainak értékelését**, a Nemzeti Bologna Bizottság koordinálásával, a felsőoktatási törvény alapján kezdeményeztük egy évvel ezelőtt.

Ettől az évtől végeznek az első évfolyamok az új képzési rendszerben. **Egy képzési program megvalósítása fejlesztést feltételez**, amelynek céljai, megvalósulása, eredményeinek értékelése, elemzése hosszabb **időt**, megfelelő **tapasztalatot igényel**.

A Magyar Rektori Konferencia, a felsőoktatás országos testületei ennek figyelembevételével tettek, tehettek eleget a megkeresésünknek, a konferencia honlapján megismerhető véleményeikben.

Magam részéről a következőkben tudom összefoglalni az elmúlt időszak legfontosabb tapasztalatait:

- **A kormányzati szerepvállalás a felsőoktatási törvény megalkotásával**, megkerülhetetlen és **szükséges** volt ahhoz, hogy Magyarországon a felsőoktatás az előbb említett előzmények után, a Bologna Nyilatkozatban vállaltakra választ adjon.
- Az Európai Felsőoktatási Térségben, a többciklusú képzési rendszerre az **átállás megtörtént**. Magyarországon is ez a jövő útja.
- A képzési **programok kidolgozását megelőzően viszont részben elmaradt az új képzési rendszer** céljainak, lényegének, **szükségességének széleskörű értelmezése, egyeztetése**. A többciklusú képzési rendszer **elfogadtatása, implementációja** a felsőoktatásban különösen **fontos kérdés ma is**.
- **A szakjegyzék előzetes létrehozása**, a szakmai bizottságok „**képzésben érdekeltek**” alapján történő **szerveződése**, az új képzési dokumentumok kidolgozása **szakmai megegyezésekre épült**. Indoka a folyamatos, zökkenőmentes átmenet biztosítása volt.

Az akkreditáció is ennek megfelelően alakult, fennmaradt a korábbi program-előakkreditáció eljárása.

Egyesek szerint **túlszabályozott** a rendszer, a mesterképzésben is sok elemét a jelenleginél is jobban érvényesíteni kell, mások szerint **nagyobb önállóságot** kellene adni a felsőoktatási intézményeknek a képzési rendszerük kialakításához, a versenyhelyzet megteremtéséhez.

- Visszatekintve az elmúlt időszakra, természetesen felvethetők azok a kérdések, amelyek az elmúlt év során a **bevezetés**, az áttérés **feszített menetére**, indulásnál: a **mesterképzési rendszer ismeretének hiányára**, vagy éppen az **alapképzések zsúfolt tartalmára** utalnak, de megoldásuk, módosításuk, a programfejlesztés a felsőoktatási **intézmények, azok oktatóinak másra át nem hárítható szakmai felelőssége**.

- Az alapképzés fejlesztését pályázati program támogatta. A képzési ciklus felfutásával **értékelni kell a megvalósulást**. A tényleges felülvizsgálat a szükséges korrekció ennek ismeretében lehetséges, és ami fontos, hogy az **nem nélkülözheti** az olyan szempontokat, mint a **képzési ciklusok közötti rugalmasabb átjárás**, a **mobilitás**, a korábban megszerzett **ismeretek beszámításának biztosítását**, a képzési programok ez irányú kiegészítését, továbbá **tanulási eredmények alkalmazását** a képzésszabályozásban, a programfejlesztésben, a képzésben, illetve a hallgatói teljesítmények értékelésében. Ugyan ebben a körben az adott szakterületnek kell a **szakmai gyakorlat** kérdését is egyeztetni.
- Mindehhez, **új alapokra kell helyezni az intézményi képzési kultúrát**, át kell alakítani az egyetem **tanítási-tanulási környezetét**, az oktatás megszervezését a minőségibb képzés érdekében.
- A bolognai folyamat átfogó célja az volt, hogy egy olyan Európai Felsőoktatási Térség jöjjön létre, amely előmozdítja a **mobilitást**, vonzó a hallgatók és oktatók számára, valamint nemzetközileg versenyképes. Ehhez azonban az szükséges, hogy a **magyar felsőoktatás aktív részese legyen a nemzetközi folyamatoknak** és a felsőoktatási intézmények működésében, képzési tudományos tevékenységében, a hallgatói pályák támogatásában az erre vonatkozó ismeret, tudás, ösztönzés, nem utolsó sorban az intézményi és oktatói tájékoztatói tájékozottság, kiemelt szerepet kapjon.
- Az első tapasztalatokat összefoglaló, közre adott anyag, kitér az általánosítható, a következő időszak feladatait megalapozó kérdésekre, a Magyar Rektori Konferencia és szakbizottságainak, a felsőoktatásban érintett országos szervezeteknek a szakmai tevékenységi körébe tartozó további feladataira.
A mostani szakrendszer felülvizsgálata az alapképzést érintette a képzés felfutásával. Több évfolyam felfutása, pályára lépése szükséges ahhoz, hogy az elhelyezkedés, a diplomák értéke a felsőoktatásban megszerzett tudás alkalmazhatósága értékelhető legyen. **A programok részletes áttekintését még a szakmai bizottságok sem tűzték ténylegesen napirendre**. Egyes területeken ugyanakkor javasolták a **képzési idő növelését**, amelyet a bolognai rendszerű képzésben **nem tartok indokoltnak, és jelenleg vállalhatónak sem**. Továbbra is szükséges a **szakterületek, intézmények társadalmi, gazdasági, munkaerő-piaci kapcsolatának erősítése**, azoknak a szakképzettségeknek az elfogadtatása, amelyet a társadalom, a gazdaság számára felkínál a felsőoktatás. **Ez nem várható kívülről**. A felsőoktatási intézményeknek is kiemelt feladatuk van ebben, hiszen egy új felsőfokú végzettséget adó fokozat és szakképzettség akkor nyerhet elfogadást, ha az tényleges igényeken alapul.